

РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗДОРОВ'Я В АСПЕКТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ОСВІТИ

Ліфінцев Іван
старший викладач кафедри фізичного виховання
Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто здоров'я як стратегію гармонізації психофізичного розвитку особистості в освітніх умовах. Основну увагу приділено проблемі свідомого ставлення особистості до власного здоров'я. Визначені підходи до виховної роботи навчального закладу щодо забезпечення здоров'я студентської молоді.

Актуальність проблеми. Актуальність проблеми формування, збереження та зміцнення здоров'я населення пояснюється значущістю здоров'я для реалізації індивідуальної життєвої програми кожної людини та забезпечення сталого розвитку громад, країн, світової спільноти в цілому. У другій половині ХХ століття в житті людства відбулася низка глобальних змін, таких як різке погіршення екологічної ситуації внаслідок техногенних впливів на природу, гострі соціальні конфлікти і деформації суспільного розвитку, інформаційно-технологічна революція, що зумовила нові потреби і цінності людей, пов'язані зі штучним середовищем існування і відходом на задній план природно-життєвих цінностей, та ін.

В Україні ці загальносвітові тенденції ускладнюються внутрішніми суперечливими соціально-економічними процесами, що вкрай негативно позначається на здоров'ї людей. Загрозлива демографічна ситуація в країні певною мірою формується внаслідок негативних змін стану здоров'я і фізичного розвитку дітей і підлітків. Набули стійких тенденцій несприятливі зміни соматичного і психічного здоров'я підростаючого покоління, погіршився його репродуктивний потенціал, знизився рівень фізичної і розумової працездатності. У цілому, ситуація, що склалася на сьогоднішній день, за оцінками фахівців може бути охарактеризована як криза здоров'я, що

в свою чергу виступає істотним гальмом у соціально-економічному розвитку країни [2; 4; 5].

Саме тому здоров'я як феномен стало об'єктом наукового інтересу різних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здоров'я в системі ієрархії людських цінностей посідає найвищі щаблі, є основою добробуту будь-якої країни. Здоров'я населення та економіка країни в процесі суспільного розвитку стають все більш взаємообумовленими і неподільними у своєму впливі на чисельність і якість народонаселення та ефективність трудових ресурсів [4, с. 56-57; 5, с. 516-518].

Проте стає зрозумілим, що ніякі державні заходи в галузі охорони здоров'я, фізичного виховання і спорту та ін. не вирішать проблем здоров'я, якщо не зміниться відношення кожної людини, в першу чергу, до свого власного здоров'я. Саме з цієї точки зору провідна роль відводиться освіті, яка має всі можливості для системного і масового формування у людей нових світоглядних установок, нового ставлення до здоров'я, що відповідає сучасним вимогам.

Мета дослідження полягає у висвітленні проблеми розуміння здоров'я в аспекті його формування в освітніх умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У всі часи люди сприймали здоров'я як те, що має, окрім усього іншого, і власну цінність, хоча цінність здоров'я у різні епохи мислилася у кардинально різних формах. Те, що відрізняє наш час і що, очевидно, у майбутньому проявиться ще більш виразно, пов'язано з розумінням здоров'я не лише у негативному плані як «здоров'я від» - у смислі свободи від хвороби, але і як «здоров'я для» - у смислі тих можливостей діяти, реалізовувати себе, які відкриті людині, оскільки вона здорова. Здоров'я при цьому виступає не просто як щось безмірне, але як те, що співвідноситься з можливостями людини. Нинішній акцент на здоровому способі життя відбиває ту обставину, що, очевидно, ніколи раніше людина не була так близька до того, щоб стати господарем свого здоров'я. І чим більше вона в змозі контролювати своє здоров'я, тим більше вона може сприймати

себе як істоту автономну, самодостатню і вільну. Але, зобов'язуючи саму себе вести здоровий спосіб життя, тобто контролювати своє здоров'я, людина покладає на себе і певну відповідальність за свій вибір [1, с. 487].

У реальній поведінці людей в даний час спостерігається парадоксальне явище - знецінення здоров'я особистості як цінності, а на фоні неухильного зниження рівня здоров'я населення завдання його збереження поступово взагалі стало втрачати свою пріоритетну значимість [2; 4-5]. В цій соціальній ситуації все більш актуальним стає завдання формування здоров'я. Тому перехід від здоров'язберігаючої до здоров'яформуючої освіти може розглядатися як стратегічний вектор розвитку освітньої системи країни на сучасному етапі. Фахівці акцентують увагу на необхідності вироблення інтегруючої, соціально „орієнтованої теорії здоров'я людини, зміни ціннісних орієнтацій молоді в напрямку мобілізації її внутрішніх ресурсів, підвищення адаптивності до мінливих обставин, формування здоров'я та відповідної самозбережувальної поведінки. Відсутність цілісної інтегруючої концепції призводить до виникнення безлічі різноманітних підходів до здоров'я людини в соціальній практиці, породжує безсистемність у теорії, фрагментарність у прикладних дослідженнях, які в сукупності розмивають суспільні уявлення щодо здоров'я, можливостей та способів його збереження і розвитку.

Нові орієнтири закладено і в державні освітні стандарти загальної освіти, і в основу модернізації системи фізичного виховання і спортивної підготовки дітей, підлітків та молоді [3]. Дана стратегія припускає, що поряд із створенням безпечних умов навчання і виховання, раціональною організацією навчально-виховного процесу та дотриманням відповідності навчального і фізичного навантаження з урахуванням вікових особливостей, необхідно цілеспрямовано формувати у молодого покоління культуру здоров'я, ціннісне і відповідальне ставлення до нього.

Враховуючи специфіку педагогічного підходу, з позицій якого здоров'я осмислюється в аспекті його формування в умовах освіти, ми вважаємо, що

здоров'я як педагогічний феномен являє собою багатомірне інтегральне особистісне утворення, що відображає фізичний і духовний стан людини і усвідомлюване нею як цінність, яке виступає визначальною умовою її розвитку і саморозвитку як основи повноцінного здійснення людиною її біологічних і соціальних функцій, оптимальної життєдіяльності.

Складність, багатовимірність феномена здоров'я обумовлює необхідність застосування при розробці практико-орієнтованих концепцій інтегративного підходу, що дозволяє об'єднувати у цілісну єдність методологічно специфічні уявлення і концепти, виявлені з позиції різних наук. При цьому важливо виділити ті складові інтегративного методологічного підходу, які найбільш значущі при вивченні здоров'я і дозволять виявити інтегруючі підстави дослідження. В якості таких складових ми виділили: системний підхід, що дозволяє розглядати об'єкт як систему того або іншого рівня; аксіологічний підхід, необхідність якого обумовлена визнанням здоров'я особистості як однієї з пріоритетних універсальних і соціальних цінностей; особистісно - діяльнісний підхід, з позицій якого здоров'я досліджується як характеристика особистості, яка формується і проявляється у його діяльності.

Проте справжня інтегративність осмислення проблем здоров'я "з позицій педагогіки може бути забезпечена тільки на основі теорії, що цілісно об'єднує різні методологічні підходи і здатної виступити інтегративною основою для побудови концепції дослідження

Таким чином, для компенсації виявлених несприятливих тенденцій у стані здоров'я дітей шкільного віку необхідна система здоров'яформуючих впливів, що розбудовується за принципом «доповнення» від учня і навчального колективу до навчальних закладів і регіональних програм. Збереження, зміцнення і, особливо, формування здоров'я постають головними стратегіями активно-конструктивної профілактики, де школяр має розглядатися як суб'єкт впливу, який спроможний до активної зміни оточуючого середовища більше, ніж до пасивної реакції на нього

Висновки. Свідома оцінка власної успішності, компетентний вибір і

визначення особистістю, яка розвивається, цілей життєдіяльності є підґрунтям активно-конструктивної профілактики захворювань, збереження і зміцнення здоров'я людини. Формування здоров'я постає як стратегія гармонізації фізичного та психічного розвитку особистості для забезпечення їх самореалізації та ефективної адаптації до навколишнього середовища шляхом набуття необхідних валеологічних знань та закріплення навичок здорового способу життя.

1. Бех І.Д. Проблеми фізичного виховання і розвитку школярів та забезпечення їхнього здоров'я. Журн. АМН України. 2001. Т. 7. № 3. С. 487-494.
2. Закон України „Про фізичну культуру і спорт” (Відомості Верховної Ради України, 1994, № 4, ст. 80)
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – № 33. – 23 квітня 2002 р.
4. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту // спортивна газета, 2003р., 4 грудня. Спец. випуск.
5. Рибалко П. Ф. Особливості розвитку, формування і збереження здоров'я молоді в сучасних умовах / П. Ф. Рибалко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Вип. 91, Т.1 – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – 536 с. – С. 392 - 394.

Відомості про автора

а) прізвище, ім'я, по батькові: Ліфінцев Іван Дмитрович

б) посада: старший викладач

в) місце роботи: СНАУ, кафедра фізичного виховання

г) адреса для листування: 40000, м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва 160, кафедра фізичного виховання

